

Nr 16**Socialutskottets betänkande i anledning av motion angående de ensamståendes situation.**

I motionen 1971: 749 av herr Helén m. fl. (fp) yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam, allsidig översyn av de problem, vilka möter olika kategorier ensamstående i samhället, samt om förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa dessa.

Motionen

I motionen anförs att även om de en och en halv miljon människor i landet, som kan betecknas som ensamstående, utgör en mycket skiftande grupp, uppvisar gruppen som helhet i vissa sociala och ekonomiska avseenden påtagliga skillnader gentemot de gifta och sammanboende.

Motionärerna pekar inledningsvis på uppgifter från låginkomstutredningen som bl. a. utvisar att ogifta män generellt ligger lägre i lönehänseende än gifta män, att förvärvsarbetsgraden bland de ogifta männen är lägre än bland de gifta och att sjukligheten bland de ogifta är större än bland de gifta.

Motionärerna framhåller en rad områden där de anser de ensamstående vara missgynnade och anför därvid i huvudsak följande.

Hänsynen till barnfamiljernas särskilda behov har länge inneburit att de ensamstående fått stå tillbaka vid fördelningen av det tillgängliga bostadsbeståndet. Särskilt problematiskt blir detta vid skilsmässa för den av makarna som mister rätten till den gemensamma bostaden.

Att de statliga bosättningslånen förbehållits familjer upplevs av de ensamstående som en orättvisa. Det är inte självklart att bosättningen är mindre kostsam för ensamboende än för två sammanboende.

Ensamheten upplevs ofta värre i storstaden än i glesbygden. Genom gemenskapsanordningar och nya bosättnings- och umgängesformer kan en del av de alltför stora skillnaderna mellan giftas och ensamståendes rent mänskliga situation komma att försvinna.

Förslag från olika håll om en utbyggd boendeservice bör snarast möjligt komma till stånd.

Ökad produktion av mindre och flexibla bostäder är ett angeläget önskemål.

Hjälp med barntillsynen för ensamstående med barn måste erbjudas på ett mer generöst sätt av samhället i form av fler barnstugeplatser, familjedaghem och bättre service vid planeringen av nybebyggelse.

För alla yrkesarbetande föräldrar innebär sjukdom hos barnen speciella problem. I många fall torde rätt till egen sjukpenning under barnets sjukdom för förälder som stannar hemma vara ett gott alternativ till social hemhjälp. Det är angeläget att familjepolitiska kommittén snarast kommer med förslag till åtgärder i detta syfte.

För många ensamstående med underhållsplikt är underhållet mycket betungande. I vad gäller de rent ekonomiska konsekvenserna av en upplösning av ett äktenskap torde förbättringar kunna åstadkommas, och det bör undersökas i vilken mån det är möjligt att vid beskattningen ta hänsyn till de frånskilda underhållspliktigas ofta svåra situation.

Tidigare riksdagsbehandling

Motioner angående de ensamståendes problem med i huvudsak samma innehåll som motionen 1971:749 har behandlats vid 1965, 1966, 1967, 1968, 1969 och 1970 års riksdagar. Motionerna — som avstyrkts av allmänna beredningsutskottet (ABU 1965: 10, 1966: 8, 1967: 28, 1968: 57, 1969: 1 och 1970: 55) — har inte föranlett någon riksdagens åtgärd. Allmänna beredningsutskottet har ansett att problemen var väsentliga och att det var angeläget att söka finna lösningar på dem. Med hänvisning till pågående utredningsverksamhet m. m. och de resultat därav som var att förvänta samt till att de upptagna frågorna inte gällde enbart de ensamstående utan alla grupper i samhället och därför borde integreras i större sammanhang har utskottet avstyrkt motionerna.

Pågående utredningar m. m.

Bostadsfrågor (tillgång till bostäder, gemenskapsanordningar i bostadsområden och boendeservice) har behandlats av ungdomsbostadsutredningen och behandlas för närvarande av den år 1967 tillsatta servicekommittén och av en år 1970 tillkallad utredning rörande det framtida bostadsbyggandets omfattning och inriktning m. m. (boendeutredningen). Servicekommittén utreder för närvarande frågor om anordningar för service i bostadsområdena i form av tjänster samt möjligheter till gemenskap och kontakt åt de boende.

Ungdomsbostadsutredningen avgav år 1970 ett betänkande »Ungdom — Bostad. Servicebostäder för ungdom m. fl.» (SOU 1970: 43) med förslag till väsentliga förbättringar av de ensamståendes situation på bostadsmarknaden. Utredningen föreslog anordnande av s. k. servicebostäder m. m. inte endast för ungdom utan även i stor utsträckning för ensamstående utan åldersbegränsning. Bostäderna borde i första

hand utformas för ensamstående, dock att ensamstående med barn under skolåldern övergångsvis skall kunna utnyttja bostäderna. Vidare föreslogs bl. a. att ensamstående skall likställas med gifta utan barn vid tilldelning av bostad genom bostadsförmedling och att bostättningslån skall kunna utgå till ensamstående utan barn.

Boendeutredningen har i uppgift att göra en bedömning av bostadsbyggandets omfattning och inriktning under tiden fram till mitten av 1980-talet och göra de bostadspolitiska överväganden som härvid aktualiseras. I direktiven för utredningen anförts bl. a. att frågan om lägenhetsproduktionens fördelning på olika storleksklasser bör uppmärksammas inte minst mot bakgrund av en väntad såväl relativ som absolut ökning av antalet en- och tvåpersonershushåll. Utredningen bör uppmärksamma att den totala boendemiljön bör utformas på ett sådant sätt att den bidrar till att utjämna levnadsvillkoren mellan människor samt att den ger trygghet för de boende och ökade möjligheter till kontakt människor emellan. Vidare framhålls att en angelägen bostadspolitisk uppgift bör vara att främja en allsidig hushållssammansättning i bostadsområdena och att en lämplig kombination av bostäder och arbetsplatser kan skapa ökat underlag för serviceanordningar. Utredningen bör vidare bl. a. föreslå åtgärder som kan vara ägnade att underlätta de kommunala bostadsförmedlingarnas medverkan till att åstadkomma en allsidig hushållssammansättning i bostadsområdena.

Kungl. Maj:t har i prop. 1971: 1, bil. 13, s. 196—208 på grundval av ungdomsbostadsutredningens betänkande föreslagit riksdagen att godkänna riktlinjer för främjande av bostadsförsörjningen för ungdomar och andra personer som har behov av bostad av genomgångskaraktär, m. m. Förslagen har nyligen behandlats och godtagits av riksdagen (civilutskottets betänkande 1971: 12, s. 23—24). I Kungl. Maj:ts förslag anförts att vissa frågor av långsiktig art rörande bostadsförsörjningen för ungdomar m. fl. bör prövas ytterligare i ett större sammanhang. Utan dröjsmål bör dock vidtas speciella åtgärder för att tillgodose det mer tillfälliga bostadsbehovet för ungdomar, såväl studerande som yrkesarbetande, samt andra personer som behöver bostad i samband med t. ex. flyttning av sysselsättningskäl, skilsmässa eller invandring. Bland dessa åtgärder anges främst produktion av specialbostäder — genomgångsbostäder — som upplåts i möblerat skick. Ansvar för planeringen och genomförandet av produktionen av dessa genomgångsbostäder förutsätts som för bostadsförsörjningen i övrigt ligga hos kommunerna. Det understryks att det är av vikt att boendeservicen är väl utbyggd och så utformad att den blir tillgänglig för alla inom bostadsområdet, vilket dock inte hindrar att genomgångsbostäderna kan behöva i begränsad omfattning förses med vissa särskilda kollektiva komplement.

Enligt kungörelsen (1946: 570, omtryckt 1953: 330, ändrad senast 1969: 781) om *statliga bostättningslån* kan sådana lån med högst 6 000

kr. utan säkerhet utlämnas till trolovade eller äkta makar, ensamstående föräldrar samt till personer som stadigvarande sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden. Ungdomsbostadsutredningen föreslog — som angivits i det föregående — att sådana lån skall kunna utgå även till ensamstående utan barn. Genom beslut i december 1970 har Kungl. Maj:t överlämnat ungdomsbostadsutredningens betänkande i denna del jämte remissyttranden däröver till familjepolitiska kommittén för prövning i anslutning till en översyn av reglerna för bosättningslån, som kommittén tidigare under år 1970 erhållit i uppdrag att verkställa.

Frågor om *barntillsyn* skall behandlas av 1968 års barnstugeutredning. Enligt tilläggsdirektiv av år 1969 skall utredningen bl. a. utforma riktlinjer för utarbetande av kommunala barntillsynsplaner. Utredningen bör därvid söka finna en planeringsmetodik för utbyggnad av en barntillsyn som tillgodoser efterfrågan från förvärvsarbetande föräldrar m. fl. Frågor om barntillsyn såsom en del av samhällets service i bostadsområdena faller även inom arbetsområdet för servicekommittén och boendeutredningen.

Förslag om *rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn* har senast behandlats av riksdagen år 1970. Andra lagutskottet hänvisade i utlåtande (2LU 1970: 27) med anledning av en motion i frågan till ett departementschefsuttalande vari anförts att denna fråga tillhör de problem som familjepolitiska kommittén får anledning att pröva under sina fortsatta överväganden rörande ett eventuellt vårdnadsbidrag. I direktiven för familjepolitiska kommittén har angivits att frågan om införande av ett vårdbidrag bör prövas. I direktiven sägs bl. a. vidare att kommittén bör vara oförhindrad att även undersöka och lägga fram förslag om andra nya inslag i familjestödet. Under utredningen bör särskild uppmärksamhet ägnas åt olika kategorier ensamma barnförsörjare.

Frågor om *underhållsplikt* skall behandlas av de år 1969 tillkallade familjelagssakkunniga. I direktiven anförts att formerna för ingående och upplösning av äktenskap bör förenklas. Det minskade ömsesidiga beroende mellan makarna som är en följd av nutida utbildnings-, arbetsmarknads- och socialpolitik måste resultera i att äktenskapets rättsverkningar begränsas i skilda hänsenden. I fråga om underhållsbidrag efter skilsmässa sägs i direktiven att utgångspunkten för utredningsarbetet bör vara, att underhållsbidrag mellan makar inte skall komma i fråga efter upplösning av äktenskapet. Det kan dock vara svårt att genomföra denna princip fullt ut anförts det vidare. Att helt utesluta rätt till underhållsbidrag för fränskild make skulle i vissa fall kunna leda till obilliga konsekvenser.

Frågor om *avdrag för underhållsbidrag vid beskattningen* behandlas av den år 1969 tillsatta skatteutredningen om periodiskt understöd.

Utskottet

I motionen 1971: 749 anges en rad problem som ofta uppstår för ensamstående i fråga om bosättning, bostad, boendeservice, barn tillsyn och fullgörande av underhållsplikt. Motionärerna hemställer mot denna bakgrund om en skyndsamt, allsidig översyn av de problem som möter olika kategorier ensamstående och om förslag till effektiva åtgärder för att lösa problemen.

På de områden som berörs av de i motionen upptagna frågorna pågår för närvarande åtskilliga utredningar. Frågor om gemenskapsanordningar och service i bostadsområdena behandlas således av servicekommittén. Boendeutredningen arbetar med frågor om bostadsförsörjningen för olika kategorier och om boendemiljön avseende ett längre tidsperspektiv. Familjepolitiska kommittén, som har i uppgift att utreda frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna, skall ägna särskild uppmärksamhet åt olika kategorier ensamma barnförsörjare. I tilläggsdirektiv har kommittén fått i uppdrag att pröva frågan huruvida statliga bostättningslån skall stå öppna även för ensamstående utan barn. Frågor om underhållsbidrag efter skilsmässa och om efterlevande makes ställning i arvsrättsligt avseende skall tas upp av familjelagssakkunniga. Frågor om barn tillsyn behandlas av 1968 års barnstugeutredning. Skatteutredningen om periodiskt understöd har enligt sina direktiv att behandla frågor om avdrag för underhållsbidrag vid beskattningen. I detta sammanhang finns också anledning erinra om att riksdagen för kort tid sedan antagit riktlinjer för främjande av bostadsförsörjningen för ungdomar och för personer som t. ex. med anledning av skilsmässa har behov av bostad av genomgångskaraktär.

Av den lämnade redovisningen framgår att utredningar pågår som avser alla de områden som berörs i motionen. Med hänsyn härtill och då de problem som uppstår för ensamstående i många fall är av samma karaktär som för andra grupper finns det enligt utskottets mening inte anledning att tillsätta en utredning av den art som motionärerna begär.

Utskottet hemställer

att motionen 1971: 749 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 maj 1971

På socialutskottets vägnar

RUNE GUSTAVSSON

Närvarande: herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Dahlberg (s), fru Skantz (s), herr Hylander (fp)*, fru Sigurdson (s), herrar Åkerlind (m), Johnsson i Blentarp (s)*, fru Marklund (vpk), herrar Bengtsson i Göteborg (c), Wijkman (m)* och Nilsson i Växjö (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

av herrar Hamrin (fp) och Hyltander (fp), som anser att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 5 som börjar med orden »På de» och slutar med orden »motionärerna begär» bort ersättas med text av följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning, som ligger till grund för motionen, nämligen att många grupper av ensamstående för närvarande missgynnas då det gäller samhällelig service och andra förmåner som lämnas av det allmänna. Den svåra bostadssituationen i landet drabbar främst de ensamstående. Livslång bosättning i inneboenderum är inte ovanlig. Ensamma åldringar har svårt att få vård. Förbättrad hjälp med barn-tillsyn är av stor betydelse för ensamstående med barn. Här finns alltså problemkomplex, som måste lösas för att inte de ensamstående skall behöva inta en särställning i samhället, vilket de nu med rätta ofta anser vara fallet.

Man kan inte bortse ifrån att vissa problem för de ensamstående aldrig kan lösas integrerade i likartade problem för andra grupper. En del av de ensamståendes problem är alltför speciella. Det fordras därför i många fall en särbehandling av de ensamståendes problem för att dessa skall kunna uppmärksammas, beaktas och lösas. Utskottet tillstyrker således motionen.

dels att utskottet bort hemställa

»att riksdagen med bifall till motionen 1971: 749 hos Kungl. Maj:t begär dels en skyndsam, allsidig översyn av de problem, vilka möter olika kategorier ensamstående i samhället, dels förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa problemen.»